

Stortingets justiskomité

Endringer i straffeprosessloven mv – Prp 68 L (2015-2016)

1. Innledning

Norsk Redaktørforening (NR) har som formål å verne om redaktørinstituttet og den redaksjonelle uavhengighet, og å fremme og beskytte informasjons- og ytringsfriheten. Kildevernet er et av våre sentrale arbeidsområder.

På grunn av kort frist deltok vi ikke under komiteens muntlige høring 7. april. Vi vil imidlertid avlevere noen skriftlige innspill til komiteen, knyttet til nettopp kildevernet.

2. Saksbehandlingen

Vi er overrasket og skuffet over at regjeringen, seks år etter at Metodekontrollutvalgets rapport ble sendt på høring, fremmer en lovproposisjon for Stortinget uten at det foretas en ny høringsrunde, og dessuten at forslaget gis en behandling med svært korte frister for forberedelse til Stortingets høring. På mange områder har forhold av betydning for den aktuelle lovgivningen endret seg i løpet av disse årene, noe som burde gitt grunnlag for en mer grundig saksbehandling enn den vi nå ser. Vi mener det er svært betenkelig at et lovforslag som griper så dypt inn i sentrale menneskerettigheter og som så sterkt berører den demokratiske balansen mellom myndigheter og borgere, gis en så kortfattet behandling i Stortinget.

I tillegg kommer det forhold at regjeringen har nedsatt en kommisjon som skal gjennomgå og revidere gjeldende straffeprosesslov samlet. Vi viser til kommisjonens mandat, særlig punktene om våre internasjonale forpliktelser knyttet til menneskerettighetene, og mener det ville være naturlig å se de forslagene som nå fremmes i sammenheng med resten av kommisjonens arbeid. Det vil være naturlig å sørge for at garantier for menneskerettighetene – herunder kildevernet – er på plass *før* man vedtar nye og inngripende overvåkingsfullmakter for politiet.

3. Kildevernets status

Kildevernets stilling i det norske samfunnet har gjennomgått en paradoksal utvikling de siste to tiårene. Parallelt med at domstolene (primært Høyesterett) gjennom flere kjennelser – senest den såkalte Rolfsen-saken – har styrket kildevernets materielle kjerne, så har det samme vernet på mange måter reelt sett blitt svekket, hovedsakelig gjennom stadig nye etterforskningsverktøy og tilhørende fullmakter til politiet.

De nye fullmaktene har kommet til litt stykkevis og delt. Det samme gjelder de forsøk på beskrankninger som er bygget inn. Norsk Redaktørforening mener derfor det er nødvendig med en grundig gjennomgang av kildevernets status, slik at vi ikke fortsetter den gradvise faktiske undergravingen av kildevernet som vi nå ser.

I dagens straffeprosesslov og tvistelov er kildevernet utformet som en rettighet for redaktører og journalister. Poenget med kildevernet er imidlertid ikke å gi en eksklusiv rett til vitnefritak og bevisfritak for disse gruppene. Kildevernet er til for å beskytte kilden, i neste omgang fordi vi som samfunn har behov for av noen forteller de historiene og bringer frem den informasjonen som vi ikke ville få kunnskap om, dersom ikke kildene ble beskyttet. Det er altså samfunnets behov for informasjon som begrunner kildevernet.

4. Manglende drøfting av kildevernet

Sett i lys av dette er det påfallende at proposisjonen tilsynelatende overser mulige skadevirkninger for kildevernet, og ikke tar inn over seg at nettopp dette har en side til de menneskerettslige og konstitusjonelle forpliktelsene som det ellers vises til i proposisjonen.

Det er dypt bekymringsfullt, fordi det indikerer at regjeringen ikke har hatt dette temaet med i sine vurderinger. Særlig er dette bekymringsfullt når det – som her – foreslås innført helt nye overvåkingsmetoder som utvilsomt vil kunne være svært inngripende, også med hensyn til redaktørers og journalisters muligheter til å gi et reelt kildevern.

Ikke minst bør det foretas en grundig drøfting av den mulige nedkjølende effekten ("chilling effect" som Den europeiske menneskerettsdomstolen EMD kaller det) de foreslåtte nye etterforskningsmetodene vil kunne ha hva gjelder muligheten for å få kilder til å bringe frem vesentlig samfunnsinformasjon. Vi vet – med fersk erfaring fra Rolfsen-saken – at selv om kildevernet "seirer" i retten, så vil bare det faktum at politiet gjør alt for å få tilgang til kildeidentiteter i seg selv bidra til å gjøre mange kilder mer reserverte.

Vi viser her til førstevoterende i Høyesterett, som blant annet sier at "...det ikke er avgjørende om materialet faktisk inneholder kildeopplysninger, såfremt ransakingsbeslutningen var utformet slik at beslaget kunne ha avslørt journalistens kilder." Muligheten for at et beslag kan føre til avsløring av kilder er altså nok.

De etterforskningsmetodene som det åpnes for i det foreliggende forslaget, vil etter vårt syn bryte mot ideen om at overvåking og beslag bare skal benyttes i helt spesielle tilfeller, og i utgangspunktet ikke mot redaksjonell virksomhet.

5. Beskrankninger må tydeliggjøres

Vi er på dette grunnlaget sterkt bekymret over at det nå innføres nye og omfattende konsesjoner for overvåking av norske borgere, uten at det i tilstrekkelig stilles opp tydelige kriterier eller – for mediernes del – gjøres tydelige avgrensninger inn mot journalistisk virksomhet og kildevern. Tvert imot er det i stor grad brukt svært runde formuleringer når kriteriene for disse svært inngripende virkemidlene skal beskrives.

Dersom Stortinget ikke velger å utsette den endelige behandlingen av forslaget, mener Norsk Redaktørforening i likhet med Norsk Journalistlag (jfr deres innspill til komiteen ifm høringen 7. april), at det må innføres noen klare beskrankninger når det gjelder bruken av de nye etterforskningsmetodene, for å sikre at ikke kildevernet svekkes. Det må presiseres at særlige vilkår må være tilstede – slik det for så vidt er gjort for kameraovervåking, men ikke for dataavlesing – for at tillatelse kan gis. Det bør også innføres regler om lagring og sletting, i tråd med forslagene fra Metodekontrollutvalget – NOU 2009: 15.

6. Sluttord

Vi minner til slutt om at i en demokratisk rettsstat er det borgerne som overvåker makthaverne og ikke omvendt. Når det nå legges opp til nok en runde med utvidelse av makthavernes muligheter til å overvåke borgerne, er det grunn for Stortinget å spørre seg om vi er i ferd med å snu prinsippet på hodet.

for Norsk Redaktørforening

Arne Jensen
generalsekretær